

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

**Ю. А. Маначинська, кандидат економічних наук. В. І. Євдошак, кандидат
економічних наук.**

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

© Маначинська Ю.А. , 2013.

© Євдошак В.І. , 2013

Стаття отримана редакцією 22.03.2013 р.

Вступ. Реалії сьогодення з їх складними внутрішньогосподарськими взаємовідносинами, що склалися, диктують необхідність розроблення нових послідовних підходів до організації та методики контрольного процесу. Звичний підхід базується на традиційному припущенні, що контроль виступає кінцевим етапом побудови дієвої системи управління діяльністю суб'єктів господарювання різних галузей народного господарства. Адже традиційні основи методичного інструментарію контрольних процедур – це перш за все орієнтація на намічені цілі для виявлення негативних чинників впливу на господарську діяльність, оцінка виконання поставлених завдань, а також проявів зловживань, розкрадань, притягнення винуватців до відповідальності за порушення чинного законодавства. Проте такий підхід має відособлений характер, оскільки не розглядає фінансово-господарську діяльність економічних суб'єктів з точки зору всієї ієрархічності побудови дієвого апарату управління в умовах інноваційної активності на вітчизняному ринку. Постає нагальна необхідність охоплення всього процесу виробничого та маркетингового менеджменту зокрема.

Усі ці обставини обумовлені тим, що хід процесу планування піддається згубному впливу невизначеності ринкового середовища та проявам неоднозначних подій у цілому. Дезорієнтація в аналітичній оцінці на тенденції минулих ситуацій обумовлює потребу в обґрунтуванні гіпотез стосовно можливих варіантів розвитку діяльності у перспективному періоді, необхідність відсіювання частини інформації особами, що приймають рішення (ОПР), із врахуванням ризику невизначеності подій. За таких умов на перший план виходить безперервний моніторинг ходу управління при виборі стратегічних рішень. Компенсувати вибір необґрунтованих рішень у всіх їх багатогранності дає можливість стратегічний контроль, створюючи сприятливу основу для оцінки невизначеності процесів планування і реалізації фінансових програм.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню питань щодо розкриття механізмів та методичного інструментарію стратегічного контролю присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних учених: Є. В. Афанасьєва [4], С. В. Бардаша [5], М. Т. Білухи [6], О. С. Виханського [7], Г. Я. Гольштейна [8], І. Б. Гуркова [9], Н. Г. Данилочкиної [10], Є. Н. Жаворонкової [11], Г. Б. Клейнера [12], Р. В. Кулика [13], Є. В. Мниха [14], Н. І. Петренко [15] та інших.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Проте поглиблення ринкових перетворень з новими вимогами до науково-технічного потенціалу, який дає можливість вивести економіку нашої держави на вищий світовий рівень, унаслідок підвищення ефективності діяльності економічних суб'єктів з точки зору становлення і розвитку інноваційних процесів, потребують удосконалення методичного інструментарію

стратегічного контролю, що й обумовило необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження нових системних і послідовних підходів до стратегічного контролю з метою забезпечення менеджерів вищих ланок управління необхідною та своєчасною інформацією, що націлена на фінансове майбутнє із врахуванням його багатоваріантності, задля об'єктивної оцінки та попередження проявів негативних явищ й уникнення ризикованості настання подій, з орієнтацією на розвиток фінансово-господарської діяльності в середовищі інноваційної інфраструктури.

Основний матеріал і результати. Інноваційна діяльність чинить суттєвий вплив на всі галузі народного господарства нашої держави, зокрема на перший план виходять нові науково-технічні вимоги до продукції та міжгалузевої комунікації процесів управління. Прибутковість бізнесу обумовлюється необхідністю успішного функціонування в умовах нового інноваційного простору з орієнтацією на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок з метою випуску нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Відповідно до ст.1 Закону України Про інноваційну діяльність [1], інновації трактуються як новостворені (застосовані) й удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери.

За даними Державної служби статистики України, у 2011 році інноваційною діяльністю в промисловості займалися 1679 промислових підприємств, або 16,2% обстежених промислових підприємств, що на 14,84% перевищує показник попереднього, 2010 року, коли їх кількість охоплювала 1462 суб'єкти (або 13,8% від загальної кількості досліджених). Вищою за середню в Україні частка інноваційних підприємств була серед підприємств із виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення (34,9% підприємств виду діяльності), машинобудування (24,5%), а також хімічної і нафтохімічної промисловості (24%) [3].

Головною метою державної інноваційної політики України є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції [1].

Слід зазначити, що на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення було витрачено майже три чверті загального обсягу інноваційних витрат, на дослідження і розробки (НДР) – 1,1 млрд. грн., понад 70% яких на проведення НДР власними силами. На інші роботи, пов'язані зі створенням і впровадженням інновацій, було витрачено 2,4 млрд. грн., на придбання нових технологій, необхідних для здійснення технологічних інновацій, – 0,3 млрд. грн. [3].

Однією з умов створення і впровадження інновацій є проведення досліджень і розробок на підприємстві або придбання їх результатів у сторонніх організацій. Отже, кожне десяте інноваційно-активне підприємство було задіяне у виконанні внутрішніх НДР, 5% – придбали їх результати в інших підприємств і організацій [3, с. 249 – 250].

Щодо створення сприятливого підґрунтя для активного впровадження інновацій у розвиток різних галузей народного господарства, то запорукою подальшого розвитку наглядової діяльності повинен стати стратегічний аспект моніторингу контрольного процесу. Саме стратегічний контроль у системі активного впровадження НДР містить у собі вагомі складові, серед яких варто виокремлювати: стратегічний контроль передумов розвитку інноваційних процесів, їх реалізації та систему стратегічного контролю управлінських процесів у межах стратегічного моніторингу інноваційних програм.

Перша складова передумов містить низку основоположних припущень, здійснених у процесі активного поточного планування, наприклад: щодо частки інноваційно-активних підприємств порівняно з попередніми періодами, стосовно кількості промислових підприємств за напрямками проведених інновацій.

Контроль упроваджень націлений на оцінку багатоваріантності заходів та досягнутих показників із врахуванням розбіжностей суттєвості (абсолютних і відносних), що виникають під час втілення стратегій. Такий етап доцільно здійснювати у формі контролю за проміжним досягненням цільових програм, це може стосуватися виконання планових показників щодо проведених інновацій за напрямками та регіонами.

Стратегічний наглядовий процес у межах інноваційної інфраструктури необхідно спрямовувати у русло недопущення викривлення параметричних основ планування впровадження інновацій, у рамках стратегічного управління менеджерами вищої ланки. Тобто орієнтація контрольного процесу на перспективу, адже на прогностичний період створює сприятливе підґрунття для уникнення ризикованості прийнятих рішень унаслідок технологічних, так і нетехнологічних інновацій, які чинять суттєвий вплив на хід господарської діяльності в цілому. Програвання багатоваріантних припущень створює захисне обмеження, щодо недопущення проявів небажаних змін негативного характеру в межах державної інноваційної політики.

Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [1].

Для забезпечення ефективного контролю в умовах упровадження інновацій над прибутковістю господарської діяльності, внаслідок динамічних змін, побудова системи стратегічного контролю повинна випереджати настання небажаних подій. Задля її створення потрібно сформулювати необхідну щільність взаємозв'язків між стратегічними цілями економічного суб'єкта та функціональними взаємозв'язками господарської діяльності, тобто її забезпеченням трудовими та фінансовими ресурсами й системою взаємопов'язаних показників.

Швидкоплинна зміна стратегій потребує миттєвої реакції зі сторони наглядового процесу згідно з динамічними змінами умов і обставин, що складаються на базі застосування інноваційних методів та інструментів стратегічного контролю.

Упровадження багатоваріантних систем стратегічного контролю в практику фінансово-господарської діяльності вітчизняних економічних суб'єктів потребує детальної формалізації інноваційних процесів у процесі її здійснення з низкою розроблених алгоритмів діяльності управлінців через нововведення в систему діловодства на підприємстві.

Першоосною для впровадження нововведень повинен стати закордонний досвід, зокрема щодо моделі стратегічного контролю як підсистеми управління інноваційним розвитком економічного суб'єкта із застосуванням BSC (Balanced Scorecard), яка задовольняє вимоги сучасного менеджменту якості та базується на збалансованій системі показників [11].

Так, у дослідженнях зарубіжного науковця Р. В. Кулика [13] вагомий акцент зроблено на створення ефективної інноваційної технології в системі управління економічними

суб'єктами. Остання включає в себе методичний інструментарій системи стратегічного контролю, який містить у собі як традиційний метод оцінювання кількісних показників, так і розроблений на основі теорії нечітких множин метод, який створює умови для реалізації стратегічного контролю в режимі реального часу для високотехнологічних галузей економіки.

У роботах Є. М. Жаворонкової [11] у паралельній проекції з методологічною основою збалансованої системи показників на базі BSC до застосування пропонується концепція управління цінністю економічного суб'єкта Value Based Management (VBM). Саме концепція управління цінністю розглядає всі вагомні показники різних аспектів господарської діяльності як чинники створення приросту (скорочення) доданої вартості.

Тобто для підвищення ефективності системи стратегічного контролю в діяльності вітчизняних економічних суб'єктів, урахувавши зарубіжний досвід, необхідно застосовувати інноваційні методи та інструментарій прийняття об'єктивних і дієвих управлінських рішень.

Об'єктами інноваційної діяльності в Україні є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва та (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки [1].

Оцінювання першооснов фінансово-економічного оздоровлення на базі системи стратегічного контролю повинне здійснюватися поетапно згідно з алгоритмом аналітичного оцінювання стратегічних спонукань щодо поліпшення в напрямі стратегічних цілей організації з виявленням тісноти взаємозв'язків між чинниками вартості.

Формування стратегічних пріоритетних напрямів пропозиції та їх прогнозно-аналітичне обґрунтування в нашій державі готує центральний орган виконавчої влади, що реалізовує державну політику у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, та подає їх на розгляд центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інновацій, який у встановленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України [2].

Стратегічний контроль в умовах інноваційних процесів включає в себе виконання ряду послідовних управлінських функцій, системна цілеспрямована реалізація яких дає можливість здійснити об'єктивне оцінювання рівня досягнення стратегічних функцій суб'єкта господарювання. Тобто основна ціленаправленість методичного інструментарію такого роду контролю повинна забезпечити уникнення відхилень від стратегічного напрямку діяльності організації з метою внесення необхідних коректив до моменту настання негативних явищ та впливу на поведінку економічних суб'єктів [11].

Стратегічними пріоритетними напрямами на 2013–2021 роки згідно зі ст. 4 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [2] є: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; технологічне оновлення й розвиток агропромислового комплексу; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; широке застосування технологій більш чистого виробництва й охорони навколишнього природного середовища; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

Унаслідок таких стратегічних перспектив, у систему діагностичної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, на думку Є. М. Жаворонкової [10], доцільно включати такі

взаємопов'язані блоки системи показників: загальної дохідності, вільного грошового потоку та рентабельності фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта в цілому.

Висновки з даного дослідження. У статті здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв'язання завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і методичних засад стратегічного контролю в системі управління інноваційним розвитком економічних суб'єктів.

У процесі проведених досліджень обґрунтовано доцільність спрямування системи стратегічного контролю, за умов невизначеності та стратегічного планування фінансово-господарської діяльності, на перспективу, тобто на прогностичний період, що створює сприятливе підґрунтя для уникнення ризикованості прийнятих рішень та враховує як технологічні так і нетехнологічні інновації. За рахунок програвання багатоваріантних припущень створюється захисне обмеження щодо недопущення проявів небажаних змін негативного характеру в рамках законодавчого поля, а саме законів [1, 2].

Дослідження впровадження зарубіжного досвіду стратегічного контролю із застосуванням системи збалансованих та взаємопов'язаних блок-показників ефективності процесів на основі BSC і VBM дає змогу створити сприятливі умови для оцінювання приросту економічної вартості організації з урахуванням впливу основних чинників та механізмів їх трансформації у кінцеві фінансові результати господарської діяльності економічних суб'єктів, унаслідок стратегічного впливу на хід контрольного процесу інноваційної інфраструктури держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 16.10.2012 р. № 5460-VI – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
3. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник // Державна служба статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 303 с.
4. Афанасьєв, С. В. Економіко-математичне моделювання ризику великих промислових підприємств з монопродуктовим виробництвом [Текст]: монографія / С. В. Афанасьєва. – [2-ге вид., доп. і перероб]. – Д.: Наука і освіта, 2005. – 230 с.
5. Бардаш, С. В. Контроль діяльності суб'єктів господарювання: гіпотези та версії порушень [Текст]: монографія / С. В. Бардаш. – К.: КНТЕУ, 2008. – 312 с.
6. Білуха, М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту [Текст]: підручник / М. Т. Білуха. – К.: Влад і Влада, 1996. – 320 с.
7. Виханский, О. С. Стратегическое управление / О. С. Виханский: учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 1998. – 296 с.
8. Гольдштейн, Г. Я. Основы менеджмента: [Конспект лекций]. / Г. Я. Гольдштейн. Т.: ТРТУ, 1997 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/management/goldshtein/index.html>
9. Гурков, И. Б. Инновационное развитие и конкурентоспособность [Текст]: Очерки развития российских предприятий / И. Б. Гурков. – М.: ТЕИС, 2003. – 236 с.
10. Данилочкина, Н. Г. Контроллинг как инструмент управления предприятием: учебн. пособ. / Н.Г. Данилочкина. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 279 с.
11. Жаворонкова, Е. Н. Использование технологии сбалансированной системы показателей при диагностике состояния в антикризисном управлении компании / Е. Н. Жаворонкова // Вестник МУРТИИТ. – 2006. – № 41. – С. 134 – 141.
12. Клейнер, Г. Б. От теории предприятия к теории стратегического управления / Г. Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – № 1 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kleiner.ru>
13. Кулик, Р. В. Разработка методического обеспечения для систем стратегического планирования на основе методологии Balanced scorecard / Р. В. Кулик // Российское предпринимательство. – 2009. – № 8. – Вып. 2 (141). – С. 46–50.

14. Мних, С. В. Оцінка фінансового стану підприємства за умов застосування методів точкової статистичної експертизи [Текст] / С. В. Мних // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 2. – С. 27–30.
15. Петренко, Н. І. Удосконалення обліку резервів майбутніх витрат і платежів / Н. І. Петренко, О. О. Пархомчук // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2(20). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kapitanvova.ucoz.ua/_ld/4/450_37.pdf

УДК 338.242 + 65.011.2: 334.716

Євдошак Володимир Іванович, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту, **Маначинська Юлія Анатоліївна**, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку й аудиту. Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. **Стратегічний контроль у системі управління інноваційним розвитком економічних суб'єктів.** Розглянуто проблеми неефективності традиційного методичного інструментарію контролю в сучасних умовах інноваційної активності. Обґрунтовано необхідність упровадження інструментів стратегічного контролю, зорієнтованого на перспективні цілі економічних суб'єктів з метою моніторингу їх інноваційної діяльності. Визначено перспективи реалізації пріоритетних напрямів розвитку інноваційної системи в Україні.

Ключові слова: інновації, стратегічний контроль, інноваційна діяльність, управління, методичний інструментарій, інноваційна інфраструктура.

УДК 338.242 + 65.011.2: 334.716

Євдошак Владимир Иванович, кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и аудита, **Маначинская Юлия Анатольевна**, кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры учета и аудита. Черновицкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета. **Стратегический контроль в системе управления инновационным развитием экономических субъектов.** Рассмотрены проблемы неэффективности традиционного методического инструментария контроля в современных условиях инновационной активности. Обоснована необходимость внедрения инструментов стратегического контроля, который сориентирован на перспективные цели экономических субъектов с целью мониторинга их инновационной деятельности. Определены перспективы реализации приоритетных направлений развития инновационной системы в Украине.

Ключевые слова: инновации, стратегический контроль, инновационная деятельность, управление, методический инструментарий, инновационная инфраструктура.

USD 338.242 + 65.011.2: 334.716

Evdoschak Volodymyr Ivanovich, candidate of economic sciences, associate professor of department of account and audit, **Manachinska Yuliya Anatoliyevna**, candidate of economic sciences, senior teacher of department of account and audit. Tchernivtsi trade and economic institute of the Kievan national trade and economic university. **Strategic control is in control system by innovative development of economic subjects.** The problems of inefficiency of traditional methodical tool of control in the modern terms of innovative activity are examined. The necessity of introduction of instruments of strategic control which is orientated on the perspective aims of economic subjects from with the purpose of monitoring them innovative activity is grounded. The prospects of realization of priority directions of development of the innovative system are determined in Ukraine.

Keywords: innovations, strategic control, innovative activity, management, methodical tool, innovative infrastructure.